

پیکار جهانی سازمان ملل متحد برای خلع سلاح

نوشته یان مارتسون

تسلیحاتی و مسایل و دورنمای خلع سلاح، بسویزه خلع سلاح هسته‌ای، مباحثات فزاینده‌ای در میان همگان جریان داشت. درست است که مطالبی که در این بحثها مورد تأکید قرار می‌گرفتند هنوز بیشتر متأثر از نگرانیهای محلی و منطقه‌ای بودند، ولی گرایش فزاینده‌ای نیز نسبت به تأثیر و تأثرات متقابل بین‌المللی به چشم می‌خورد و دسترسی به وسایل ارتباطی جدید نیز که مشارکت همگانی را در سطحی وسیع امکان‌پذیر می‌سازد انجام این امر را تسهیل می‌کرد.

اهداف ملل متحد در زمینهٔ تحدید و خلع سلاح آمال مشترک عوامی را دنبال می‌کنند که از اختلافات ملی، جغرافیایی و سیاسی فراتر می‌روند. به این اهداف، به صورتی که در برابر وضع متغیر بین‌المللی تکوین یافته‌اند، می‌توان از طریق پایین آوردن سطح کنونی تدارکات نظامی به نحوی متعادل و قابل رسیدگی و با در نظر گرفتن نیاز همهٔ کشورها، چه کوچک و چه بزرگ، به حفظ امنیت خود، دست یافت. ضمناً، در دنیایی که اتکای متقابل روزافزون است، نه تنها کشورها، که مسایل نیز با یکدیگر ارتباط متقابل یافته‌اند. بدینسان، مباحثی مورد حمایت پیکار جهانی خلع سلاح قرار می‌گیرند که بر سر نوشت بشری مشترک ما تأکید داشته باشند.

جامعترین بیانیهٔ اهداف سازمان ملل در این زمینه در سند نهایی دهمین اجلاس ویژهٔ مجمع عمومی مختص خلع سلاح است که به اتفاق آرا به تصویب رسید: «در عین اینکه مساعی تمام کشورها باید در جهت نیل به خلع سلاح کلی و کامل زیر کنترل مؤثر بین‌المللی صرف شود، هدف فوری دفع خطر جنگ هسته‌ای و انجام اقداماتی برای متوقف ساختن مسابقهٔ تسلیحاتی و آماده ساختن راه به سوی صلحی پایدار است.»

این مباحث در تمام مناطق جهان مورد توجه همگان قرار داشته‌اند. به منظور فراهم آوردن اطلاعات عینی و

پیکار جهانی برای خلع سلاح، با اطلاع‌رسانی، آموزش و ایجاد تفاهم و حمایت همگانی نسبت به اهداف سازمان ملل متحد در زمینهٔ تحدید و خلع سلاح از جمله جنبه‌های منحصر به فرد نقشی است که این سازمان برعهده دارد. سازمان ملل، به عنوان سازمانی بین‌المللی مشتمل بر کشورهای مستقل، در اصل با دولتهای عضو سر و کار دارد. تصمیم‌گیری برآغاز پیکار جهانی خلع سلاح بدان معناست که دولتهای عضو وسیله‌ای ارتباطی با عموم را در اختیار سازمان قرار داده‌اند.

این پیکار در دوازدهمین اجلاس ویژهٔ مجمع عمومی که در ژوئن ۱۹۸۲ تشکیل گردید و به خلع سلاح اختصاص داشت، با موافقت اعضا شروع شد. زمانی که این کار آغاز گردید، روند مذاکره دربارهٔ خلع سلاح از نظر مسایل مورد بحث، نتایج حاصله، و وضعیت توافقهایی که تا آن تاریخ شده بیچیدگهای بسیار یافته بود. در عین حال، در مورد علل و عواقب ادامهٔ مسابقهٔ

در روز بیستم ژوئن ۱۹۸۶ ادارهٔ پست سازمان ملل مجموعه‌ای از شش تمبر را به یادبود سال جهانی صلح منتشر کرد. این تمبرها که توسط هنرمندانی از کشورهای مختلف طراحی شده‌اند مبین مایه‌هایی نمادین هستند (از بالا به پایین): کسبوتران در حال پرواز و تهیهٔ آشیانه بر فراز یک درخت (اکیرا ابریکوجی، ژاپن)؛ واژهٔ صلح به چند زبان پیرامون آرم سازمان ملل (هنریک جیلینسکی، لهستان)؛ طرح اسلوبی شدهٔ کبوتری به چندین رنگ (رناتو فرینی، ایتالیا)؛ واژهٔ 'صلح' و شاخهٔ زیتون (سالاهاتسین گانیدینک، ایالات متحده)؛ شاخهٔ زیتون که رنگین‌گمانی بر فراز کرهٔ زمین به وجود آورده است (میلو شور، اسرائیل)؛ کبوترانی در میان آرم سازمان ملل (محمد سردار، پاکستان).

متعادل برای این پرسشها، پیکار بیشتر به اولویتها و اقدامات پیش‌بینی شده در سند نهایی، تصمیمهای متخذه در دوازدهمین اجلاس ویژه مجمع عمومی برای خلع سلاح، نظرانی که از سوی کشورهای عضو ابراز شد، توصیه‌های بیانیه مربوط به اعلام دهه ۱۹۸۰ به عنوان دومین دهه خلع سلاح، و نتیجه‌گیریهای مستفاد القبول گروه‌های متخصص مختلفی که توسط دبیرکل جهت بررسی جنبه‌های خاص تحدید و خلع سلاح نامزد شده بودند، تکیه می‌کند. در این چارچوب وسیع، پیکار برکنش متقابل میان مباحث خلع سلاح و امنیت بین‌المللی و نیز خلع سلاح پیشرفت تأکید می‌نهد.

برای دستیابی به بیشترین تعداد مردم در تمام نواحی جهان بایستی از رهیافتی مبتنی بر گروه‌های علاقه‌مند یاری گرفت. در آموزش دادن و اطلاع‌رسانی و ایجاد تفاهم همگانی و حمایت از اهداف سازمان ملل در زمینه تحدید و خلع سلاح - که مباحث آن غالباً پیچیده است و برای اینکه به سهولت قابل فهم باشد به تبیین نیاز دارد. چنین رهیافتی تأثیر مضاعف‌کننده دارد.

بدین ترتیب، نمایندگان منتخب، وسایل ارتباط جمعی، سازمانهای غیردولتی، جوامع آموزشی و مؤسسات تحقیقاتی وابسته به زمینه‌های سیاسی و جغرافیایی گوناگون هدفهای اصلی پیکار جهانی خلع سلاح هستند که مبادلات دوجانبه و چند جانبه و ارتباطات فردی را تشویق می‌کند و ترویج تماس متلاً میان مقامات دولتی، متخصصان، دانشگاهیان، سازمانهای غیردولتی و روزنامه‌نگاران را در گسترده‌ترین سطح ممکن مقدور می‌سازد.

بخش امور مربوط به خلع سلاح که مسئولیت اداره پیکار را به نحوی عینی و متعادل در سراسر جهان عهده‌دار است بدین واقعیت توجه دارد که پیکار نه تنها وسیله‌ای برای مطلع ساختن که به منظور فرا گرفتن نیز هست. تجربه تهیه و توزیع مواد اطلاعاتی و تشکیل کنفرانسها، سمپوزیومها و فعالیتهای دیگر در قسمتهای مختلف جهان برای ما محقق ساخته است که، و رای مرزهای ایدئولوژیکی و سیاسی، امر خلع سلاح در سراسر جهان علاقه‌مندی دارد که از طریق نگرانیهای نسبت به بقا و رفاه بشریت در عصر سلاحهای هسته‌ای بهم پیوسته‌اند. در درون این جامعه رو به گسترش و بسیار مطلع، هریک از گروه‌های اصلی پیکار جهانی خلع سلاح نقشی برعهده دارد.

در این مقطع، دو مطلب را باید خاطر نشان ساخت. نخست اینکه انتظار تحقق فوری خلع سلاح امری غیر واقع‌بینانه است. چرا که نگرانی نسبت به امنیت و استفاده از نوعی از تسلیحات جهت تأمین این منظور قدمتی به اندازه عمر نژاد بشر دارد، حال آنکه روند نیل به توافقی مرضی‌الطرفین نسبت به خلع سلاح در میان کشورهای مستقل مفهومی نسبتاً متأخر است. ولی در عین حال تعقل بشری ما را بر آن می‌دارد که در برابر چالشی سهمگین از

قبول شکست سرباز زیم، من، به نوبه خود، معتقدم که تبدیل چالشی نسبت به بقای بشریت به فرصتی جهت بهبود وضع بشر به خوبی در خیر امکان بخرد نوع بشر است. همان قوه ابداعی که زرادخانه‌های مگراباری برای تخریب فراهم آورده قادر است علم و تکنولوژی را به خدمت اهدافی مسالمت‌آمیز در آورد. ما باید مفهوم بقای مشترک را در عصر تسلیحات هسته‌ای بپذیریم تا بی‌آمد آن را نیز که همبستگی سرنوشت نوع بشر است قبول کنیم.

دوم، پیکار جهانی خلع سلاح وسیله‌ای است که جامعه بین‌الملل به اتفاق آرا و به میل خود به منظور پیشبرد اهداف مشترک خود در زمینه تحدید و خلع سلاح به وجود آورده است. تحقق کامل امکانات این کوشش منحصر به فرد فقط از طریق تضمین اصول عینیت و جهان‌شمول بودن آن مقدور است. شرط لازم برای نیل به اطمینان و اعتمادی که جهت ایجاد حمایت همه جانبه از توقف و نهایتاً تغییر مسیر مسابقه تسلیحاتی مورد نیاز است دسترسی بی‌مانع و روادع به حوزه وسیعی از اطلاعات برای تمام بخشهای مردم است.

برنامه‌ها و فعالیتهای پیکار جهانی خلع سلاح از طریق اشاعه مواد اطلاعاتی و نشریات، تشکیل کنفرانسها و سمینارهای منطقه‌ای، و نیز از طریق وسایل ارتباط جمعی و تماسهای شخصی به صدها هزار نفر در سراسر جهان رسیده است. در چند سال اخیر چنین فعالیتهای منطقه‌ای در مکزیک، کنیا، تایلند، رومانی، هند، ونزوئلا، اتحادشوروی، مصر، سوئد، توگو، ایتالیا و در مه ۱۹۸۶ در تفلیس (جمهوری سوسیالیستی گرجستان شوروی) انجام شده است.

از نمایندگان برجسته سازمانهای غیردولتی، وسایل ارتباط جمعی، مؤسسات تحقیقاتی و جامع آموزشی در کشورهای مختلف در یک منطقه دعوت می‌شود تا در بحث پیرامون مباحث خاص یا کلی خلع سلاح شرکت جویند.

دانشگاه صلح

دانشگاه صلح که تأسیس آن در تاریخ پنجم دسامبر ۱۹۸۰ توسط مجمع عمومی سازمان ملل تصویب شد موسسه‌ای بین‌المللی است که در کورستاریکا واقع است. این دانشگاه که از نظر رسمی خارج از چارچوب سازمانی سازمان ملل متحد قرار دارد بر مبنای موافقتنامه‌ای بین‌المللی و منشوری که در هفتم آوریل ۱۹۸۱ رسمیت یافت به وجود آمده است. فعالیتهای آن، که به ترویج صلح از طریق آموزش و پژوهش تخصصی یافته، مبتنی بر اصول منشور سازمان ملل متحد و اعلامیه جهانی حقوق بشر است. این دانشگاه موسسه‌ای علمی بارشته‌های مختلف است که توجه خود را به آموزش برای صلح و حقوق بشر معطوف می‌کند ولی به مطالعه مسایل مربوط به محیط زیست، منابع طبیعی، تکنولوژی، ارتباطات و مباحث دیگر در ارتباط با تأثیر آنها بردستیابی به صلح نیز می‌پردازد.

تاپیو واریس (فنلاند)
رئیس دانشگاه صلح

هدف این کنفرانسها سرزنش کردن کسی یا صدور اعلامیه نیست، بلکه به منظور تسهیل تبادل سازنده آرا و نظرات، بهبود وضع گفتگو و در نتیجه پیشبرد امر تفاهم و ارتباط میان مردم سراسر جهان درباره مسایل تحدید و خلع سلاح است.

وقتی که مردم جهان اطلاعات صحیحی در اختیار داشته باشند بهتر می‌توانند در جستجو برای راه‌حلی جهت این مسایل نقشی مثبت، سازنده و واقع‌بینانه برعهده گیرند.

همه این تماسها به نوبه خود به سازمان ملل امکان داده‌اند که تأیید پیکار را به درستی دریابد. شمار روزافزونی از مردم در ضمن اینکه از سویی واقعیات پیچیده مسابقه تسلیحاتی و از سوی دیگر مشکلاتی را که آنرا احاطه کرده است بهتر درک کرده‌اند، نسبت به موضوعات مربوط به خلع سلاح ابراز علاقه نموده‌اند. آثار این پیکار را شاید بتوان در چند سطح ارزیابی کرد، که از جمله یکی پیدایش آرای جدید است. همانطور که دبیرکل سازمان ملل گفته است: «تمام سخنرانیهایی که در آنجا (سازمان ملل) می‌شود، تمام اطلاعاتی که از آنجا به خارج ارسال می‌شود، تمام بررسیهایی که در آنجا می‌شود، گرچه غالباً الهامبخش هستند، ولی شاید اثر فوری بر سیاستهای ملی نداشته باشند. ولی به تحقیق بر آرای عمومی جهانیان تأثیر می‌گذارند و در نحوه تکوین تفکرات و اخلاقیات سهمی دارند. و این عقاید و آرای هستند که جهان را تغییر می‌دهند.»

یان هارتسون، از سوئد، از سال ۱۹۸۳ معاون دبیرکل و مسئول اداره امور خلع سلاح در سازمان ملل بوده است. وی قبلاً (۱۹۸۲ - ۱۹۷۹) دستیار دبیرکل و مسئول مرکز خلع سلاح، اداره امور سیاسی و شورای امنیت بود. هارتسون در گذشته عهده‌دار ریاست اداره اطلاعات وزارت خارجه سوئد بوده و در سمت معاون مدیر مؤسسه بین‌المللی پژوهش درباره صلح در استکهلم نیز خدمت کرده است.

۱) از جزئیات فعالیتهای این بخش می‌توان در گزارش سالانه دبیرکل در مورد پیکار جهانی صلح مطلع شد. برای دریافت این گزارش با The Department For Disarmament Affairs, New York 10017, USA مکاتبه کنید. این اداره ضمناً خبرنامه‌ای حاوی اطلاعات تازه درباره فعالیتهای پیکار در سراسر جهان منتشر می‌کند.